

TWO FUNERARY MEDALLIONS DISCOVERED AT THE ROMAN NECROPOLIS AT APULUM-DEALUL FURCILOR „PODEI”

Adrian Cosmin Bolog*

Keywords: Apulum, Roman era, necropolis, medallion.

Cuvinte cheie: Apulum, epoca romană, necropolă, medalion.

Rezumat: În lucrarea de față sunt prezentate două monumente funerare, care apar în literatura de specialitate sub denumirea de *medalion liber*, simplu sau lucrat aparte. Acestea au aspectul unei nișe rotunde simple sau cochliforme, încunjurate de o cunună prinsă din loc în loc cu o *taenia* și uneori cu rozete. Cele mai multe au la partea superioară o proeminență în formă de con, de pin sau de leu. La partea inferioară medalioanele au o proeminență trapezoidală cu caracter funcțional care permite fixarea monumentului pe un altar sau o coloană. Tipologic fac parte din așa numitele *Freistehende Rundmedaillons*.

1. Medalion funerar din calcar – descoperit pe str. Emile Zola, odată cu cercetarea arheologică efectuată pentru introducerea gazului pe respectiva stradă. Piesa noastră este lucrată dintr-un singur bloc de calcar, poros și foarte friabil, aşa că monumentul nu este într-o stare foarte bună. (Dimensiuni: L= 1,01m; l= 0,57 m; G= 0,17 m; soclu: L= 0,36 m; l= 0,21m, h= 0,17 m.

În momentul descoperirii piesa era fragmentară. Într-un cadru delimitat de o ghirlandă de panglică au fost executate cu o remarcabilă precizie și migală, pe două nivele, patru persoane, două pe rândul de sus, un bărbat și o femeie și două pe cel de jos, copii care par să fie de vârste diferite, personajul din stânga jos fiind redat mai mare (persoana din stânga este un băiat, iar cel din dreapta fată) de asemenea s-a mai păstrat și o parte din soclu, în care se poate observa o nișă, ceea ce ne arată clar că acesta făcea parte dintr-un monument funerar mai mare și mai complex; nu se poate spune dacă mai avea sau nu ceva în partea superioară.

2. Medalion funerar din calcar, descoperit pe strada Barbu Catargiu, odată cu cercetarea arheologică efectuată pentru introducerea canalizării pe respectiva stradă. Monumentul este lucrat dintr-un singur bloc de calcar. În momentul descoperirii piesa era aproape întreagă, lipsind unele bucăți de la fronton și soclu, precum și chipul și o parte din gât. Dimensiuni: L= 0,95 m; l= 0,70m; G= 0,23 m; soclu: L= 0,31m; l= 0,26m, h= 0,15m.

Analogii pentru medalioane funerare lucrate aparte sunt cunoscute în mai multe locuri din Dacia, cum ar fi de pildă la: Apulum, Porolissum, Brucla, Sarmizegetusa, Potaissa, Vețel, Ampelum; iar în afara Daciei, acest tip este prezent în Moesia Inferior, Noricum, Pannonia, Dacia Superior, Macedonia ajungând până la insula Thasos.

Pieselete prezentate se încadrează ca și periodizare mai largă în sec. II-III p.Chr.

* Muzeograf, Muzeul Național al Unirii Alba Iulia.

On the territory of the present town of Alba Iulia there had been developed, during the Roman period, two different cities: *municipium Aurelium Apulense* which will become *colonia Aurelia* (Partoș neighbourhood) and *municipium Septimium Apulense* which will become *colonia* during Traianus Decius' rule (south from the XIII Gemina camp)¹. Two necropolises were archaeologically investigated: south from the camp - Dealul Furcilor „Podei”(Fig.1), and north, north-west from the camp „Statia de salvare”, „Stadion”. But, the big number of discoveries of gravestones in Partoș revealed that there should be another Roman necropolis here.

In the next pages, there will be a detailed presentation of two undiscovered gravestones that have emerged from the archaeological research over the Roman necropolis at „Apulum-Dealul Furcilor”, „Podei” point, during 2010 (Fig.2) and 2011 campaigns. These pieces are now part of the collection of the National Museum of Alba Iulia.

So, there are two gravestones known in the specialised literature as free, simple or specially crafted medallion. These have a simple round or shell shape; they are surrounded by a crown, tied here and there with a *taenia* or sometimes with rosettes. Most of them have a cone, pine or lion protruding on the upper side. On the bottom side they have a trapezoidal protrusion with a functional characteristic that allows the monument to be set on an altar or a column². Typologically speaking, they are part of the so called *Freistehende Rundmedaillons*³.

1. Funerary limestone medallion – discovered on Emile Zola Street, during the archaeological research carried out for the gas installation procedure on that street. The monument was found facing upwards, and beneath it there was found an inhumation tomb of a robbed adult (Fig.3) - (M64 – very few bones were found in their anatomical position, being practically thrown into a simple, rectangular pit, with straight walls and a step on the bottom. Funerary inventory: pottery pieces. The orientation is NW – SE. Tomb size: Ac= 0,43m; Af=0,98m; L=1,76m; l=0,73m, Aint=0,55m.)

Our piece was crafted from a single block of porous and very crumbly limestone, so the monument is not in a very good condition. Sizes: L= 1,01m; l= 0,57m; G= 0,17m; An=0,07m. Pedestal size: L= 0,36m; l= 0,21m, h= 0,17m.

In a framework limited by a garland of ribbon, there have been executed with a remarkable precision and meticulousness, on two levels, four persons, two on the top level – a men and a woman, and two on the bottom level – children, who appear to have different ages. The person from the left bottom side is bigger (the one on the left is a boy and the one on the right is a girl); a part of the pedestal has also been preserved, in which a niche can be seen, which clearly shows that this was part of a bigger and more complex gravestone. We cannot say if there had been something else on top of it. The upper-right character is shown from the front, dressed with a *tunica* and *sagum*, fastened on the right shoulder with a round fibula. The man has short hair, brought towards the forehead in the form of parallel locks, wearing a beard and a moustache. Facial features are easily distinguished: the eyes with open

¹ BĂRBULESU 2005, p. 34.

² MARINESCU 1977, p. 131; TEPOSU MARINESCU 1972, p. 217.

³ CIONGRADI 2007, p. 386.

eyelids and highlighted eyebrows; the nose is missing. The upper-left character, the mother, is wearing a *tunica* with straight plaits; her hair is long and separated in the middle; round earrings can also be observed, and the eyes are created with small incisions of the eyeball; the nose and the mouth are partially preserved. The bottom-right character, the boy, is dressed like his father, with a *tunica* and *sagum*, fastened on the right shoulder with a fibula⁴. The boy has short hair, brought on the forehead with parallel locks, and his facial features are outlined: the eye pupil is represented by means of a hole; the nose, the mouth and chubby cheeks can also be seen. The last preserved character, from the bottom-left, the girl, also appears to be dressed in a *tunica*; she has long hair, separated in the middle, covering parts of her ears. Her face is expressive, and her eyes and her nose stand out⁵ (Fig.4).

2. Funerary limestone medallion, discovered on Barbu Catargiu Street during archaeological researches carried out for the sewage installation. The monument was found facing downwards, and beneath him there was an inhumation tomb of a robbed child (Fig.5) - (M51 – preserved in a fragmentary state. Very few and small pieces of skeleton were discovered. The orientation is SW – NE. Funerary inventory: beads, iron nails. Tomb size: Ac=0,80m; Aint=0,25m; Af=1,05m; L=0,90m; l=0,60m.)

The monument is crafted from a single block of limestone. At the moment of the discovery the piece was almost entirely unaltered; just a few pieces of the pediment and pedestal were missing. Also, parts of the face and neck of the person were missing. Sizes L= 0,95m; l= 0,70m; G= 0,23m; pedestal size: L= 0,31m; l= 0,26m, h= 0,15m, An=0,06 m. In a niche, which is limited by a wreath of laurel leaves, fastened with a *taenia* at the bottom part and with a rosette at the top (Fig.6), a female character was created. She wears a *tunica* and a *palla* fastened on the right shoulder with a round *fibula*. Her head is uncovered and her short and curly hair can be seen, and also the ears are still well preserved. About the rest of the head we cannot make further comments because pieces of it are missing (Fig.7).

We have found analogies for specially crafted funeral medallions at: *Apulum*⁶, *Ghribom*⁷, *Cristeștii de Mureș*⁸, *Gherla*⁹, *Gilău*¹⁰, *Porolissum*¹¹, *Brucla*¹², *Apoldu*

---

⁴ MARINESCU 1976, p. 126.

⁵ BOLOG 2011, will appear soon.

⁶ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 413-415; CIONGRADI 2007, p. 252-253; PROTASE 1960, p. 324; PROTASE 1961, p. 138; FLORESCU 1926-1927, p. 125; TEPOSU MARINESCU 1982, p. 188, 190, 192, 195, 197, 198.

⁷ WOLLMANN 1970, p. 170; TEPOSU MARINESCU 1982, p. 193.

⁸ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 415; TEPOSU MARINESCU 1982, p. 188, 196; PROTASE 1960, p. 329.

⁹ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 415; TEPOSU MARINESCU 1982, p. 188, 198.

¹⁰ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 415; FLORESCU 1926-1927, p. 128; TEPOSU MARINESCU 1982, p.190; PROTASE 1960, p. 329.

¹¹ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 417-418; TEPOSU MARINESCU 1982, p. 194; PROTASE 1960, p. 329.

¹² POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 419; HORHAT 1961, p. 276; TEPOSU MARINESCU 1982, p. 194; PROTASE 1960, p. 325.

Mare¹³, Deva¹⁴, Pătrânceni¹⁵, Proștea Mare¹⁶, Sarmizegetusa¹⁷, Potaissa¹⁸, Vețel¹⁹, Ampelum²⁰, Ilișua²¹, Benic²², Germisara²³ Petroșani²⁴, Copșa Mică²⁵, Mihai Viteazu²⁶, Alburnus Maior²⁷, Târnava²⁸. Besides Dacia, this type is present at Moesia Inferior, Noricum, Pannonia, Macedonia²⁹.

Apulum was a centre for the dissemination of artistic manifestation forms, which influenced other close provincial centres³⁰. It is assumed that a workhouse³¹ for tombs existed during the 2nd century A.D. and another one towards the ending of the 2nd century A.D. and the beginning of the next century³².

ABBREVIATIONS:

L - length	l - width	Ac - outline depth
Aint - inner depth	An - niche's depth	Af - final depth
G - thickness	h - height	

¹³ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 419; FLORESCU 1926-1927, p. 124; ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 188, 190; PROTASE 1960, p. 329.

¹⁴ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 419; FLORESCU 1926-1927, p. 126-127; PROTASE 1960, p. 329.

¹⁵ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 419; CIONGRADI 2007, p. 253; ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 189; PROTASE 1960, p. 329.

¹⁶ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 419; FLORESCU 1926-1927, p. 128; PROTASE 1960, p. 326.

¹⁷ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 419; ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 189.

¹⁸ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 419; PROTASE 1960, p. 329.

¹⁹ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 419; CIONGRADI 2007, p. 257; ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 189, 191, 193; PROTASE 1960, p. 329.

²⁰ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 419; FLORESCU 1926-1927, p. 123; ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 191.

²¹ POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1968, p. 419; ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 189, 196; PROTASE 1960, p. 329.

²² LIPOVAN 1993, p. 147.

²³ WOLLMANN 1968, p. 118.

²⁴ FLORESCU 1926-1927, p. 123; ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 194, 198.

²⁵ ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 193.

²⁶ ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 193.

²⁷ ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 195.

²⁸ ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 196.

²⁹ GRAMATOPOL 1982, p. 160.

³⁰ POPA 1975, p. 101; POPA ȘI TOTOIANU 2003, p. 215 POPA, TOTOIANU 2009, p. 84.

³¹ POPA 1975, p. 101; ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 70.

³² PISO, BLĂJAN 1993, p. 227-228, 236; POPA, TOTOIANU 2003, p. 215.

BIBLIOGRAPHY

- BĂRBULESCU 2005
M. Bărbulescu, *Atlas-dicționar al Daciei Romane*, Ed.Tribuna, Cluj-Napoca, 2005.
- BOLOG 2011
A.C. Bolog, *Monumente funerare din piatră descoperite în necropola romană de la Apulum-Dealul Furcilor*, P. A. 10, 2011 în curs de apariție.
- CIONGRADI 2007
Carmen Ciongradi, *Grabmonument und Solzialer status in Oberdakien*, Cluj, Ed Mega, 2007.
- FLORESCU 1926-1927
G. Florescu, *I monumenti funerary romani della "Dacia Superior"*, în Ephemeris Dacoromana 4, 1926-1927, p. 72-148.
- GRAMATOPOL 1982
M. Gramatopol, *Dacia Antiqua*, Ed.Albatros, București, 1982.
- HORHAT 1961
Minerva Horhat, *Un tip rar de medalion funerar roman*, în Apulum 4, 1961, p. 276-280.
- LIPOVAN 1993
T. Lipovan, *Cu privire la un fragment de medallion funerar de la Benic*, în Tibiscum 8, 1993, p. 147-152.
- MARINESCU 1976
Lucia Marinescu, *Despre îmbrăcămintea populației din provincial Dacia*, în M N. 3, 1976, p. 125-132.
- MARINESCU 1977
Lucia Marinescu, *Considerații privind arta funerară din Dacia Porolissensis*, în ActaMP I, 1977, p. 129-134.
- PISO, BLĂJAN 1993
I. Piso, M. Blăjan, *Monumente romane descoperite la Alba Iulia*, în Apulum XXVII-XXX, 1990-1993, p. 227-239.
- POP, ALDEA, CHIFOR, LUCĂCEL 1977
C. Pop, Al. Aldea, I. Chifor, V. Lucăcel, *Câteva medalioane funerare lucrate aparte din Dacia Superioară*, în Apulum VII, 1968, p. 413-420.
- POPA 1975
Al. Popa, *Orașul roman Apulum*, în Alba Iulia 2000, Alba Iulia, 1975, p. 36-103.
- POPA, TOTOIANU 2003
C. I. Popa, R. V. Totoianu, *Lei funerari romani păstrați în muzeul din Sebeș*, în Sargetia 31, 2003, p. 215-231.
- POPA, TOTOIANU 2009
C. I. Popa, R. Totoianu, *Roman funeral lions in the Sebeș*, în Terra Sebvs, 2009, p. 73-90.
- PROTASE 1960
D. Protase, *Un nou tip de medalion funerar roman în Dacia*, în SCIV 11, 2, 1960, p. 323-334.

PROTASE 1961

D. Protase, *Noi monumente sculpturale romane din nordul Daciei*, în Apulum 4, 1961, p. 127-144.

ȚEPOSU MARINESCU 1972

Lucia Țeposu Marinescu, *Despre originea unor tipuri de monumente funerare din Dacia Superior*, în SCIV, 23, 2, p. 215-222.

ȚEPOSU MARINESCU 1982

Lucia Țeposu Marinescu, *Funerary Monuments in Dacia Superior and Dacia Porolissensis*, în B.A.R. International Series I28.

WOLLMANN 1968

V. Wollmann, *Monumente sculpturale din Germisara*, în Sargeția 5, p. 109-120.

WOLLMANN 1970

V. Wollmann, *Materiale epigrafice și sculpturale romane în Muzeul din Sebeș*, în ActaMN 7, p. 163-184.

Two funerary medallions discovered at the Roman necropolis at Apulum

---

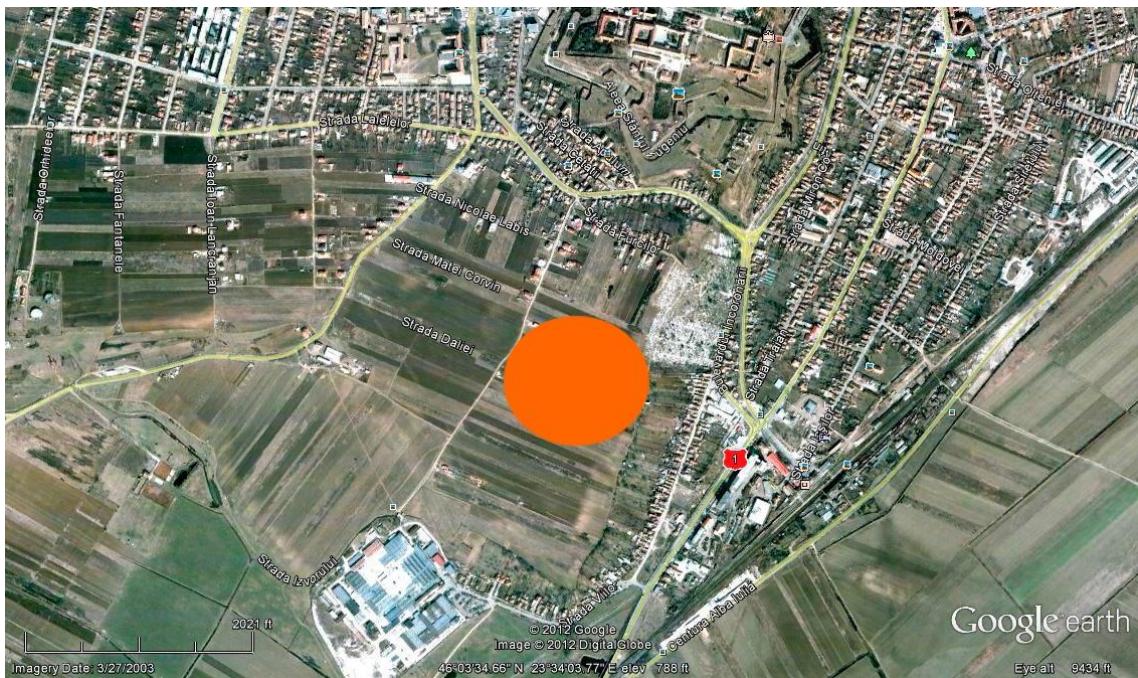

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Two funerary medallions discovered at the Roman necropolis at Apulum

---

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7